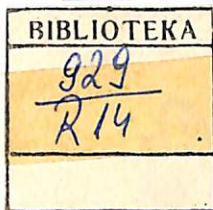

LAZER RADI

MISTERET E NJE
MINISTRI

929

R 14

LAZER RADI

MISTERET e një ministri

(VITET E FUNDIT TE MIRASH IVANAJT)

EIBLIOTEKA E
BESHKES MIROKASTEB
* NR. 1117 50667

Shtëpia Botuese "LILO"
Tiranë, 1994

Kopertina: Eleni Laperi Koci
Redaktor teknik: Ing. Orlando Laperi

RADI Lazër
Misteret e një Ministri
(Kujtime)

Hyri në shtyp: 2 maj 1994
Doli nga shtypi: 31 maj 1994

Boton: Shtëpia Botuese "LILO"

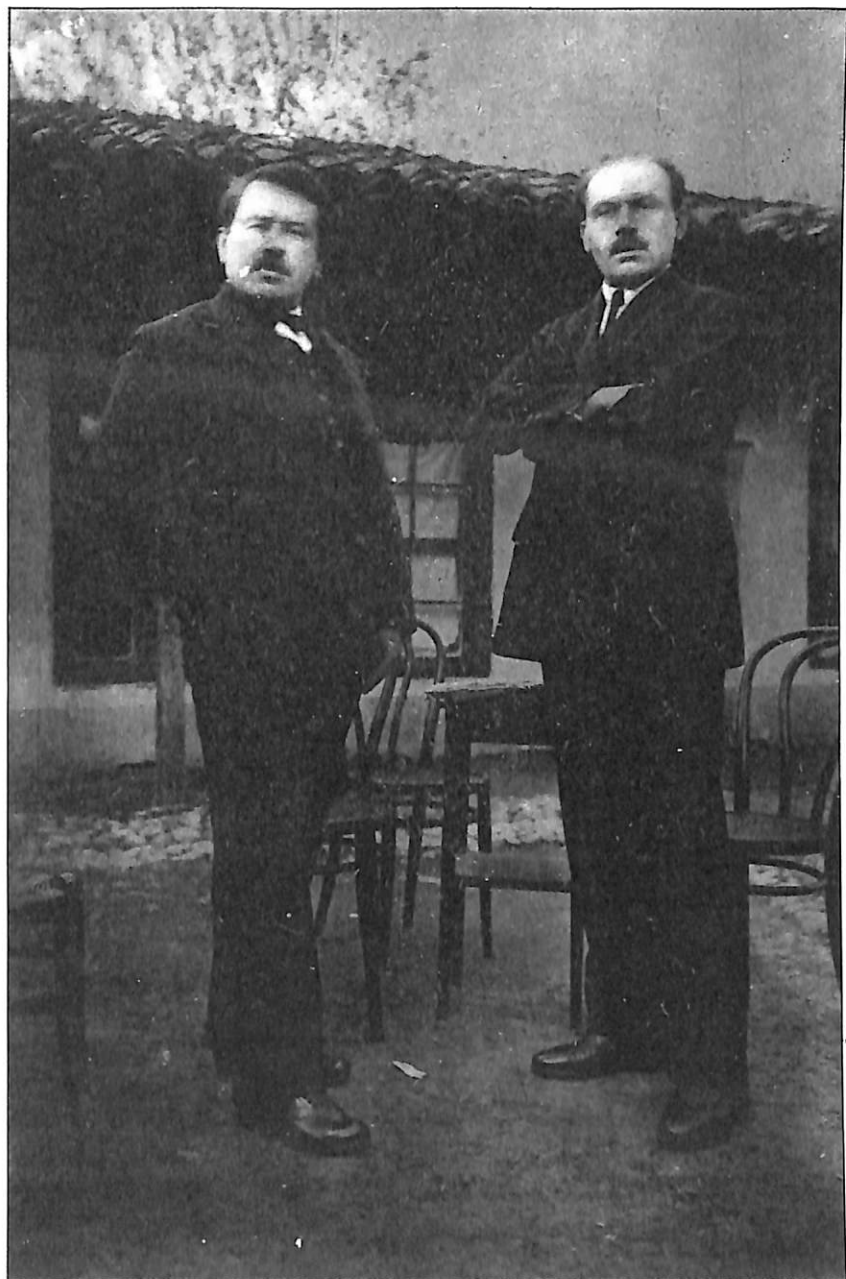
Tirazhi 1000 kopje

Formati 60X88/16

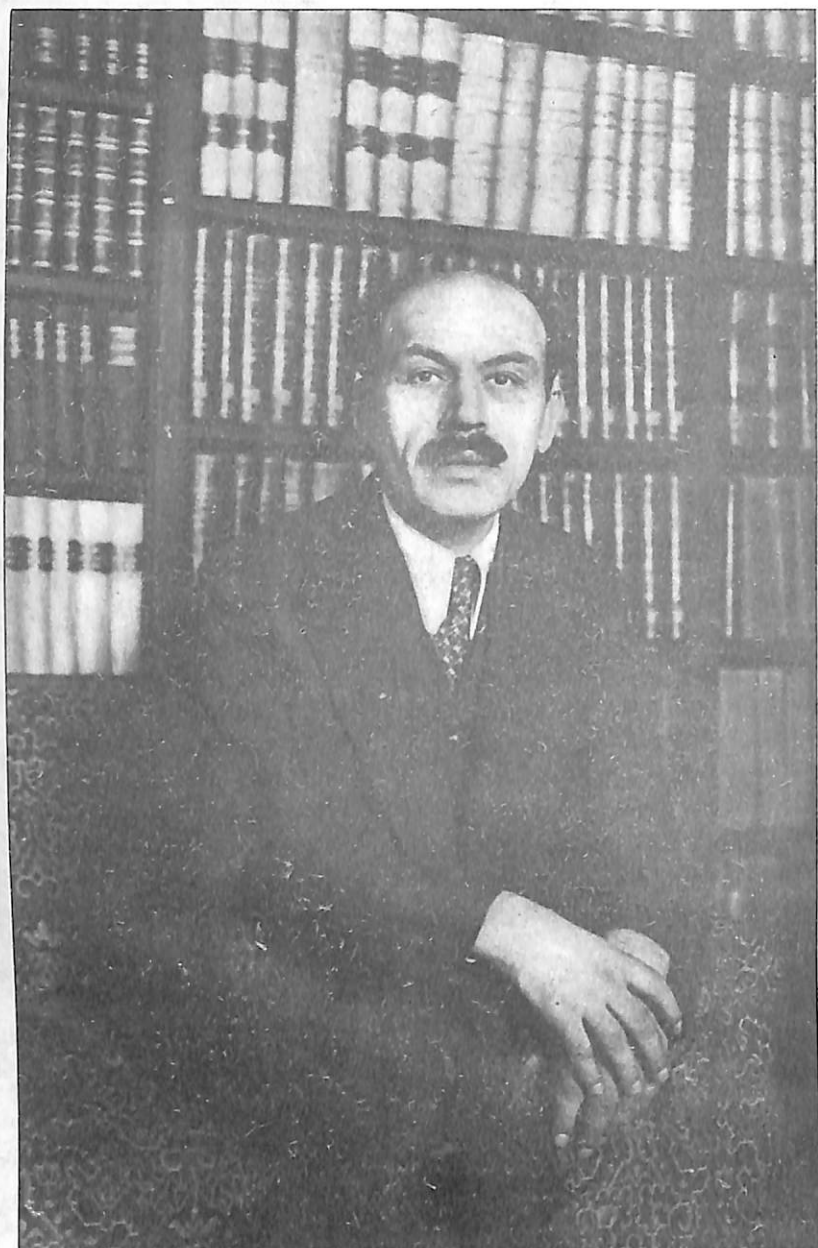

Shtypur në Tipografinë Ushtarake.

Tiranë 1994

Vëllezërit Mirash dhe Martin Ivanaj

Dr. Mirash Ivanaj

Mirash Ivanaj dhe trashëgimia e tij letrare

Mirash Ivanajn e kam pasë konsiderue gjithmonë njeri të jashtëzakonshëm qoftë kur e pata profesor në Gjimnazin e Tiranës, qoftë kur e pata shok vucjtyesh në burg. Ndonëse natyrë e tërhequr, solitar madhështor, natyrë pak a shumë vetmitare, prap se prap ai bën pjesë ndër ata të paktë intelektualë të vërtetë që kishte Shqipëria n'ato vite të vështira 20-30, kur po përcaktoheshin konturet e shtetit të ri shqiptar. Ivanaj, me shpirtin e tij prej demokrati atdhetar, të reformatorit dhe të luftëtarit të mendimit të lirë, n'ato kohra të mjegullta e mjaft të rrezikshme u bë shteghapës për emancipimin e shoqërisë dhe të kulturës shqiptare.

Mirashi ishte njeri që punonte në heshtje dhe nuk duronte as zhurmë as fanfarizëm për emrin dhe punën e tij. Eshhtë edhe kjo një nga arësytet që Mirash Ivanaj mbeti në hije! Megjithatë, Ivanaj, nuk është një personalitet i tillë të cilin koha mund ta përpjijë, ta zhdukë e ta fshijë siç e fshin shpuza shkumsin në dërrasën e zezë. Opinioni demokratik shqiptar, ai që do të edukohet në institucionet tona të lira e demokratike, do ta njohë e do ta vlerësojë staturen e tij në madhësinë e vërtetë si atdhetar, si demokrat, si njeri i guximshëm, njeri me karakter robesperian, i pakorruptueshëm dhe i vendosur t'i çojë veprimet e veta deri në fund.

Nuk ka dyshim se realizimi më i madh i Mirash Ivanajt është reforma e tij e madhe radikale e arsimit tonë kombëtar. Kjo është një vepër tepër e guximshme po të merret parasysh se u krye në vitin 1933, në një mjedis të mbrendshëm tepër konservator, intolerant, rrezikshmërisht refraktar ndaj çdo risije dhe, nga pikpamja ndërkombëtare, kjo reformë, prekte interesat e një grupi shtetesh të mëdha e të vogla, prekte interesat e disa institucioneve fetare etj. etj.

Shqipëria ishte e mbushur me shkolla private, të huaja. Disa prej tyre vërtetë ishin hapur me qëllime të mira dhe humanitare, por, pjesa më e madhe, sidomos ajo e fqinjve tanë, të cilëve iu dha rasti më i volitshëm për të përhapur propagandën antishqiptare në vet territorin e

shtetit tonë. Në këto kushte, reforma arsimore e Ivanajt, merr dimensione të një shkalle kombëtare: ajo synonte të krijonte një shkollë shqiptare dhe laike. Shkolla e jonë duhej shkëputur nga paragjykimet mesjetare dhe nga prapambetja: përndryshe i gjithë Kombi, e gjithë Shqipëria do të mbetej jashtë Europës.

Të mësuarit shqip ndër shkollat private në truallin e Shqipërisë konsiderohej “barbarizëm”. Ndër shkollat e minoritetit grek këndohej me shumë entuziazëm dhe eufori kënga:

*“I simea me stavrò, me stavrò.
en dhio, en dhio.
skotose ton allvanò, ton allvanò...”¹⁾*

Të këtilla shkolla që funksiononin në tokën shqiptare do të sillnin qytetërimin e do të zhduknin “barbarizmen” e shqiptarëve. Të tilla mësimet antishqiptare jepeshin në të gjitha shkollat e huaja që nuk kontrolloheshin nga shteti shqiptar.

Reforma u bë. E bëri Mirash Ivanaj.

Ajo që një bombë me fuqi të madhe shkatërruese jo vetëm në mjediset konservatore të mbrëndëshme, por edhe në rrethet kundërshtarë të jashtme që kishin interesa të veçanta strategjike e territoriale tek në.

Reforma u bë, por, ajo po rrezikonte ekonominë e vendit. Qeveria lëkundej. Mbretëria ishte gati të bënte dy hapa mbrapa, të çedonte, të bënte kompromis, të jepte konçensione...

Ivanaj nuk tundej! Në asnjë mënyrë nuk donte të hiqte dorë nga reforma. Ajo ishte një krijesë e tia dhe ai ishte i vendosur ta mbronte deri në fund. Dorëheqjen e mbante në xhep. Ishte gati ta paraqiste në rastin më të parë që do ti prekej reforma. Dy vjet luftoi me të gjitha forcat e veta: luftonte e drejta dhe kultura me varfërinë e një shteti. Duheshin bërë disa konçensione në dëm të reformës...

Ivanaj ishte intransigjent. Ai nuk pranonte manipulimet me parimet e veta: “Frangar, non flektar” (Thyhem, por nuk përkulem). Mbreti i kërkonte Mirashit të bënte ca lëshime. Kryeministri gjithashtu ngulte

---

1) Flamuri me kryq, me kryq (i Greqisë)
një dy, një dy,
vra shqiptarë, vra shqiptarë...

këmbë. Për Ministrin e Arsimit nuk mbetej tjetër veçse të largohej. Ivanaj, me vetëdije dhe me krenarinë e malsorit shqiptar i dorëzoi Kryeministrit aktin e dorëheqjes:

“Nga bisedat e mbrame të zhvillueme në Këshillin Ministrues, kam vur ré se, në çështjen e shkollave të minoritetit, mendimi i qeverisë është që ti përshtatet mendimit konsultiv të shumicës së Gjyqit Ndërkombëtar të Hagës të shqyptuem më datë 6 prill 1935.

Mbasi e konsideroj se interpretimi i dhanun prej meje zbatimit të ndryshimeve të neneve 206 dhe 207 të Statutit Themeltar të Mbretërisë ka mbështetjen e patundëshme si në të drejtën Konstitucionale ashtu edhe në vet deklaratën shqiptare para Shoqisë së Kombëve më datë 2 Tetor 1921, e m’anë tjetër tue qenë i bindun se vetëm në shkolla të shtetit, pa as më të voglin cënim të së drejtës individuale ose kolektive, djelmnia shqiptare mund t’edukohet si e tillë dhe të fitojë si ndiesinë kombëtare e ndërgjegjen shqiptare, ashtu edhe moralin shoqner dhe disiplinën shtetore, me kuptimin e sakrificit për Atdheun dhe për Mbretin, nuk mund të bashkohem me mendimin e shumicës së Këshillit Ministrues e të pranoj çfardo ndryshimi në zbatimin e nenit 207 të Statutit të Mbretërisë.

Për këtë arsye kam nderin të Ju paraqes dorëheqjen nga Dikasteri i Arsimit.

Pranoni, Ju lutem, Zoti Kryeministër, shprehjet e nderimit tem ma të naltë”.¹⁾

Mirash Ivanaj d.v.

Një njeri që rri vazhdimisht me dorëheqjen në xhep, nuk mund të jetë tjetër veçse një njeri i ndershëm, atdhetar dhe i pathyeshëm: jeta e tij është e lidhur me idealet dhe jo me kolltukun apo me interesat vetiake.

*

*

*

Mu dha rasti në Arkivin e Shtetit të konsultoj materialet e Ivanajve. Në të pesë kasetat (arkat) e fondit “Ivanaj” është ruajtur një thesar i

1) Arkivi i Shtetit. Fondi “Ivanaj”

vërtetë. Rëndësi të veçantë fitojnë “Ditarët” aqë metikoloz që Ivanai i shënonte për çdo ditë. Kudo është i sinqertë deri në atë pikë sa të tregojë pa doreza edhe ndonjë mosmarrëveshje intime familjare. Është për tu gëzuar për atë sinqeritet që i përshkon ditaret nga fillimi e deri në fund. Pikërisht nga sinqeriteti i këtij njeriu të madh, brezat e ardhshëm, do të kenë rastin e mundësinë të njihen me njerëz e situata nga më të pabesueshmet...

Do t'i hedhim një sy të përceptit një pjese të materialit që konsultova në “fondin e Ivanajve”. Së pari dua të flas për një cikël poezish shumë të bukur të shkruar në vitet 1908, 1909, 1910 etj. Ky cikël poetik është në dorëshkrim. Shkruar me një kaligrafi të shkelqyeshme - veçse në çirilicë - serbisht! Edhe këtu, si tek Migjeni, pata fat sepse më ndihmoi njohja e serbo-kroatishtes për ti lexue. I kam fotokopjuar të gjitha dhe mendoj ti përkthej sa më parë dhe ti botoj në dy gjuhë: në një faqe origjinalin serbokroatisht dhe në faqen tjetër përkthimin shqip. Këtij cikli, në frontespicin e vizatuar dhe të punuar prej vet Ivanajve është venë ky titull: “Epojeja e njeriut”. Autorë të këtij cikli janë të dy vllëzërit Martin dhe Mirash Ivanaj. Se si janë shkruar nuk dihet. Konfirmohet bashkautorësia pa asnjë sqarim.

Do të botojmë një poezi, atë të parën e ciklit, të përkthyer prej meje. Poezia është shkruar në Beograd, në Tetorin e vitit 1908 kur Mirashi ishte në gjimnaz dhe vetëm 17 vjeç:

KENGE PER TE FUNDMIN...

Dikur do kalbet drur'i kryqit tim
e mbi varr gjithkrah hithrat do vërshojnë,
si mburojë e lashtë, mbi këtë hidhërim,
gardh'i gjallë do më qëndrojnë.

Kryqin e kalbur urthi do ta shtjellë,
mbi varr grëm e egjër do t'kem përherë,
kurr mes tyre s'do të shohë të çelë
e njoma, e kaltra manushaqe plot erë.

Bari i vishkur ngjyrë vdekje do jetë

e njerzit nga gardhet do i dëbojë,
nësa hithra e njomë, me t'egrën fletë,
helmin e jetës në heshtje do tregojë.

Mbas dorëheqjes si Ministër i Arsimit, Dr. Mirash Ivanaj emërohet antar i Këshillit të Shtetit duke qenë njëkohësisht edhe Këshilltar i Mbretit Zog. Në ditarët e viteve 30-të shpesh e shikojmë Mirash Ivanajn në audiencë tek Mbreti. Do të paraqes një dy a tre raste mjaft interesante ku spikat zgjuarsia dhe mënyra se si Mbreti i trajtonte njerzit që i caktonte për të qeverisur.

E premte 25 Tetor 1935: "...edhe Nush Bushati më tha se nuk asht kenë thirrë nga Mbreti (para se të caktohej ministër L.R). Ndoshta ky fakt dëshmon se me të vertetë kjo qeveri nuk ka jetë të gjatë. Unë nuk e besoj se kjo (qeveri) do t'i bëjë zgjedhjet: të shumtën ajo mund të qëndrojë deri te mbyllja e këtij sesi (legjislativ). Nuk asht e mundun qi zgjedhjet të bahen me Mehdi Frashërin Kryeministër".

Parashikim shumë i saktë. Mos të harrojmë se Mehdi Frashëri e mori kabinetin me 21 Tetor 1935, pra ky parashikim bëhet vetëm 4 ditë pas emrimit të qeverisë së re. Ky kabinet ka jetë vetëm një vit e 17 ditë, pra një vit e 13 ditë më parë e ka parashikuar rënjen e qeverisë

• Frashëri dhe pikërisht për çeshtjen e zgjedhjeve.

E shtunë 29 Tetor 1935: "...Mbreti më pyeti se cilin mund të rekomandojshe për Ministër të Arsimit. Ngurrova pak. Mbasi insistoi i rekomandova Lef Nosin. M'u përgjegj: "Kam mendue një njeri qi s'ka me ba në kokë të vet e që s'ka me e paraqitë çeshtjen e Dakos, sikurse ka ba deri më sot Dhimitër Berati "tue ia ç'a kokën". E, për këtë arsye ai ka mendue me e prue Aleksandër Xhuvanin (si Ministër). Kjo kje krejt e papritun për mue dhe bana marrinë e madhe me i a paraqitë si person jo të përshtatshëm. Mbreti m'u përgjegj se kishte besim tek ai sepse tue qenë si i vdekun dhe gjithnji nëpunës, nuk ka me guxue me ba gja që nuk i thuhet..."

E shtunë 2 Nëntor 1935: "sot n'oren 11 shkova në audiencë tek Mbreti. Para agjutanturës u ndesha me Etëhem Toton dhe u fala me te tue i uruc emninin. Kur hyna te Mbreti, ai tue ma dhanë doren më tha:

Mbreti: - Nuk jam tepër i kënaqun me qeverinë e re!